

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. ומשום צנועות ומשום פרוצות שרינן אשת איש לעלמא ... כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה ... קדיש בביאה שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות 1
- ב. אי איכא בתי דינין דקבועין האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום הא בעינן שקדו דטריח ליה.....4
- ג. מפרישין את החתן מן הכלה לילי שבת תחלה מפני שהוא עושה חבורה.....5
- ד. ולידרוש להו דאונס שרי.....5

דף ג.

א. ומשום צנועות ומשום פרוצות שרינן אשת איש לעלמא ... כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה ... קדיש בביאה שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות

כבר התבאר לעיל דף ב: שהמגרש¹ את אשתו על תנאי הרי זה כשאר כל מעשה שנעשה על תנאי, ואם לא נתקיים התנאי הרי אין כאן גט כלל, ולכן כשאמר הרי זה גיטך אם לא אבא בתוך שלשים יום, או שאמר על מנת שלא אבא בתוך שלשים יום, אם בא בתוך שלשים יום נתבטל הגט, לא בא נתקיים הגט למפרע. ואפילו שהיה בדרך לבא ונאנס ולא היה יכול לבא, כגון שחלה או שעכבו נהר ולא בא עד לאחר שלשים יום, הרי זה גט, שאין טענת אנוס הייתי בגיטין לבטל תנאו, ואין שומעין לטענת אנוס שלו אפילו עומד וצוח ראו שאני אנוס, בכל זאת הרי זה גט

¹ שו"ע ונו"כ קמד א

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

ועל אף שטענת אונס² בכל התורה כולה היא טענה מועילה, וא"כ היה בגט אמור להתבטל כאילו בא, מ"מ גבי גט אמרו חז"ל שאין אונס בגיטין משום תקנות צנועות ותקנת פרוצות³.

תקנת צנועות שאם באמת התקיים התנאי שלא בא, היא תחשוש שאנוס היה וגיטה בטל, ותפחד להנשא ותשב ענונה.

ומשום פרוצות משום שבמקרה שלא בא מחמת האונס ונעמידהו על דין תורה אם כן הגט בטל, והיא תאמר שלא היה אנוס ותלך ותנשא, ונמצא גט בטל ובניה ממזרים.

ואל תתמה לומר כיון שהגט בטל מן התורה בכח טענת האונס, היאך יתירו חכמים אשת איש, לעלמא משום תקנת נשים פרוצות או צנועות. יש כח ביד חכמים לעקור הקידושין, דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש⁴, וכאן הפקיעו חכמים את קידושיו, כשיבא גט כזה אחרי כן⁵, כיון שלא התנה בפירוש לומר חוץ מאם יקראנו אונס.

אולם דין זה שאין אונס בגיטין אינו אלא באונסים כמו אלו כגון חולי ועכבו נהר⁶ וכדומה שהם קצת שכיחים, שהיה לו להעלות על דעתו ולהכניסם לתוך התנאי ולהתנות, וכיון שלא התנה אין

² ב"ש שם א

³ ואפילו אם יש רק תקנת אחת מהם כגון במוסרו ליד שליח ומתנה אם לא באתי תן גט זה לאשתו ונאנס דטעמא דצנועות ודאי שייך אבל טעם פרוצות י"ל דלא שייך דמה תאמר זמנין דשמעה וכו' דהא אין הגט בידה ומה"ל לחשוד השליח בהכי, בכל זאת אין אונס בגיטין. ב"מ שם

⁴ בב"ש כתב רק הטעם שאפקיענהו ולא כתב מכח זה שלא התנה ועיין בס' פני יהושע למס' כתובות סי' ג' שכו' דקשה על זה דא"כ ישתנה הדין במי שכנס את יבמתו וגירשה בענין זה דאם לא באתי ואירעו אונס או שביטל הגט שלא בפני השליח דהכא לא שייך האי טעמא דשוויא לבעילתו בעילת זנות דסוף סוף ביאת זנות נמי קונה ביבמה ודוחק לומר דאח"כ דבכונס יבמתו לא שייכי הני דיני וליכא למימר דבכונס יבמתו וגירשה כה"ג אפקעינהו רבנן נמי לקידושי קמאי של אחיו המת ושוויא בעילת זנות וממילא נפקע זיקת היבם והוי בעילת היבם נמי ב"ז דזה אינו דלא שייך לומר אפקעינהו לקידושין אלא במי שעשה שלא כהוגן ועוד דאין שום סברא לומר דאפקעינהו לקידושי קמא דהא נפיק חורבא מיניה בדאיכא צרה וניסת לשוק ע"י יבום דהך. עוד הקשה שם על ענין זה דאפקעינהו לקדושין דא"כ לפ"ז תופסין לו קדושין באחותה ומצאתי בחידושי הרא"ה ז"ל דאח"כ תופסין מדאורייתא ויש לתמוה שלא נזכר זה בפוסקים

⁵ בפני"ש שם כתב גדר בזה דעיקר תקנת חכמים הי' בכל מגרשי על תנאי שיגרש אדעתא דרבנן וזולתם לא יועיל לו טענת אונס ואדעתא דהכי מגרשי ובזה אין צורך לאפקועי קדושין אלא שאם יערער עדיין ויאמר שלא גירש אדעתא דרבנן וירצה לבטל הגט מחמת אונס בזה הפקיעו הקדושין ושוויא בעילתו בעיל זנות כיון שעבר על תקנת חכמים ולא גירש על דעתם ומאחר שתיקנו כן מסתמא לא יערער עוד ויעשה בעילתו בעילת זנות ולא חיישינן להכי ואף אם ערער לא משנחינן ב"ז ואין ערעורו כלום ע"ש היטב

⁶ ועיין ט"ז ד שדוקא ברנ"ל קצת שהנהר מעכב כגון שקורה לעתים נדירות שעולה על גדותיו אך אם אינו שכיח כלל נחשב אונס גמור כדמוכח בחו"מ סי' רכה

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

טענתו אנוס אני, טענה, אבל אנוס שאינו שכיח כלל, בין אנוס בידי אדם בין אנוס שבידי שמים⁷, כגון אכלו ארי או הכישו נחש או נפל הבית עליו, הרי זה לא העלה על דעתו להתנות עליו, ומבטל הגט. ואם מת היא זקוקה ליבם.

ואפילו אם התנה בפירוש ואמר אפילו אם יהיה אנוס יהיה זה גט. אם אירע אנוס שאינו שכיח כלל כנ"ל אינו גט כיון שלא העלה על דעתו בעת תנאו אנוס כזה⁸.

ואם נלקח בשבי הרי זה אנוס שכיח קצת, ואינו מבטל את הגט⁹. וי"א¹⁰ שדינו כאנוס שכיח ואינו מבטל הגט.

אולם אם התנה את קיום הגט בכך שתעשה אשתו משהו, לא יועיל טענת אנוס אפילו שאינו שכיח שמחמתו לא עשתה כך וכך, שהרי הוא לא התרצה לתת את הגט, אלא אם יתקיים רצונו¹¹.

אם היא התנתה את קבלת הגט בכך שבעלה יעשה דבר מה כגון שיבא בתוך כך וכך ימים, ולא קיים התנאי וטוען שהגט קיים כיון שנאנס אפילו אנוס שאינו שכיח, וי"א¹² שבזמן הזה אינו טענה כיון שמשום חרם דרבינו גרשום אינו יכול לגרשה בעל כרחא והגט בטל, וי"א¹³ שכיון שאם גירשה בכל כרחא בדיעבד הרי זה גירושין אם כן אין טענת אנוס מבטלת הגט.

אולם אם פירש בשעת הגירושין תנאי שהוא לטובתה כגון שהיא לא רצתה להתגרש, עד שפי' בשעת גירושין תנאי שיתן לה מאה זוז, ואמר ה"ז גיטך אם אתן לך ק' זוז ואם לא אתן לא יהיה גט¹⁴. ונאנס אח"כ בקיום התנאי, ולא נתן. לא מהני טענות אנוס שתתגרש בנתינה זוז¹⁵.

אם אמר, הרי זה גיטך ע"מ שאם לא אפיס אותך ותתגרסי לחזור אלי בתוך ל' יום יהא גט. ופייסה ולא נתרצית, הרי זה גט. אף על פי שהוא אנוס מבחינתו שהרי פייסה בהרבה פיוסין ולא נתרצית, ואפשר שתתגרס אם היה לו ממון הרבה, והוא אנוס שאין לו, בכל זאת הרי זה בכלל אין אנוס בגט.

⁷ ב"ש שפ ב

⁸ ט"ז שם ד

⁹ רמ"א שם

¹⁰ ט"ז שם ה והקשה שדברי הרמ"א סותרים את דברי עצמו בח"מ סי' קע"ו סעיף מ"ח בהג"ה מי שנתפס בדרך אנוס דלא שכיח. אולם עיין בח"מ שם שכתב שאע"ג שנחשב לא שכיח לדיני ממונות בגימין אפילו אנוס כזה אינו מבטל את הגט אלא רק אנוס שדומה לאכלו ארי או נפל עליו הבית. וכן משמע מהב"ש שם ג

¹¹ ב"ש שם א

¹² ב"ש שם

¹³ תורת גימין שם

¹⁴ ומחמת שלא רצה לעבור על תקנת ר"ג התנה כן.

¹⁵ אך קודם תקנת ר"ג היה הבעל יכול לומר הא גיטך בלא תנאי כשהגט עדיין בעין בידה דלא גרע מנתן לה הגט לפקדון שיכול לומר לה הא גיטך בלא תנאי כשהגט עדיין בעין בידה, וכשעובר על תנאי הגט פקדון בידה. משא"כ אחר תקנת ר"ג אסור לומר לה בע"כ הא גיטך ואם יבוא לסמוך על נתינה הראשונה אינו גט כיון שנתבטל התנאי אף שנתבטל מחמת אנוס. שם

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ב. אי איכא בתי דינין דקבועין האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום הא בעינן שקדו דטריח ליה

בזמן הזה שבת דינים יושבים בכל יום, ואין חשש שתתקרב דעתו שהרי יכול לבא מיד למחרת, ועוד שאין אנו ממתנינים בין הקידושין לנישואין, וממילא אין שייך כלל טענת בתולים, אשה נשאת בכל יום מלבד שבת ומלבד ארצות אשכנז שנהגו לישא כדין הגמ' ביום ד', כמו שנתבאר לעיל דף ב.

ו"א¹⁶ שאין נושאין נשים לא בערב שבת ולא במוצאי שבת¹⁷, גזירה שמא יבא לידי חלול שבת בתיקון הסעודה. ו"א שאף ביום א' לא ישא¹⁸, אולם פשט המנהג לישא נשים בערב שבת¹⁹, וביום ראשון²⁰, והוא שיטרח בסעודת הנישואין ג' ימים קודם הנישואין. ובימינו המנהג שלא להקפיד בטורח ג' ימים דוקא²¹. אלא יעשו סעודה לפי כבודו ולפי כבודה²².

ונכון מאד למי שהיכולת בידו שלא לעשות הנישואין אפילו בערב שבת, ובפרט סמוך לחשכה כי אף אם הנישואין יהיה בזמנם עכ"פ מסתעף מזה עוד כמה קלקולים²³. ובפרט בימות החורף שהימים קצרים²⁴.

וכל זה מן הדין אך להלן דף ה. יבואר בעה"ת שיש ימים שנהגו לא לישא בהם, ושיש עדיפות לימים מסויימים משום ברכה ועצה טובה.

¹⁶ דעת הרמב"ם

¹⁷ המקנה שם ביאר שכונת המחבר אחד בשבת היינו מוצאי שבת.

¹⁸ שהוא בחוקות הגוים. פ"ת שם ד משו"ת רמ"א סי' קכד

¹⁹ כדעת הטור והרא"ש ובנחלת שבעה שטרות סימן יב כתב ובמדינת פולין ומכללם אוסטרייך פיהם ומעריין במקומות מושבותיהם מקהלות תהלות ישראל עד ביאת הגואל, אין מקום לחשש זה, ועל כן רוב הנישואין הם ביום שישי.

²⁰ עיין נהר מצרים טו ובחיים ושלום ח"ב הא ואבני האפוד ח"ב סד ג ובלקוטי מהרי"ח סדר נישואין.

²¹ ח"מ ה ב"ש ד

²² כן פסקו כל הפוסקים ולפי כבודו הכוונה שאם משפחתו עשירים ממשפחתה ועושים סעודות יותר בהרחבה מבני משפחתה מחוייב לעשות כמשפחתו ולפי כבודה הכוונה להיפך דכללוא הוא עולה עמו ואינה יורדת עמו ומבואר מזה דלא לבד הכלה בעצמה ביכולתה לכופו לזה אלא אפילו קרוביה וכגון שהיא שותקת ואם היא אומרת שאינה מקפדת לא מסתברא שיהיה ביכולת הקרובים לכופו ואפשר דגם בכ"ג יכולים לכופו דיכולים לומר נהי שהיא אינה מקפדת מ"מ יש זילותא לבני המשפחה וכן כל ענייני מזמזמי חתן וכלה הנהוג אם צד האחר רוצה למחות שלא לעשות אין ביכולתו וכן כשהיא בתולה והוא אלמון והיא רוצה לעשות לה כמנהג הבתולות כמו בלי זמר וכיוצא בזה והוא אינו רוצה יכולה לכופו וכן להיפך כשהוא בחור והיא אלמנה או גרושה יכול לכופה לעשות לו כמנהג הבחורים. ערוך השולחן אבן העזר סימן סד סעיף יא

²³ מ"ב שלט ט

²⁴ אך אין כח בדינו למחות, ערוך השולחן שם

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

דף ג:

ג. מפרישין את החתן מן הכלה לילי שבת תחלה מפני שהוא עושה חבורה

להלכה פוסקים אנו²⁵ שמותר לכתחילה לבעול בתולה בשבת. ואין חשש חובל בהוצאת הדם²⁶, ואין איסור משום צער²⁷. אולם יש ליחד את החתן והכלה יחוד גמור קודם השבת²⁸.

אולם אלמנה²⁹ וגרושה אין לבעול בתחילה בשבת, אלא אם התייחדו יחוד גמור הראוי לבביאה קודם שבת³⁰.

ד. ולידרוש להו דאונס שרי

למרות שגלוי עריות היא אחת מג' עבירות חמורות שבתורה שנאמר בהם יהרג ואל יעבור, מחויב למסור נפשו שלא לעבור עליהם. גוי הבא על בת ישראל פנויה, כיון שאינו לא ממיתות³¹ בית דין ולא מחיובי כרת לא נקרא

²⁵ שו"ע ונו"כ או"ח רפ

²⁶ דם מיפקד פקיד דהיינו שדם בתולים אינו מובלע בכותלי בית הרחם אלא כנוס הוא שם כמופקד ומוצנע בתוך הכלי וזה פתחו שיצא הדם מתוכו. (ומה שצריך לטעם זה אפשר משום שניחא ליה ופס"ר שיצא דם, אבל בדם פצע בלא"ה אין לאסור דלא ניהא ליה) והנה י"א דבמקום שנתפשט המנהג להחמיר בזה אין להקל להם אבל הט"ז כתב חלילה לעשות איסור בזה ובבירור שמעתי שהחסידים גאוני העולם נהגו בעצמם היתר בזה ע"כ אין חשש חומרא בזה כלל והמחמיר אינו אלא מן המתמיהין. מ"ב שם ד

²⁷ במור וקציעה כתב דמקורו מהגמ' בכתובות דמבואר שמפותה אין לה צער, וביארו הראשונים דאינה מרגשת בצער השרת הבתולים מחמת הנאת תשמיש. עוד כתב דמשום טרדה דידה נמי ליכא, ואף על גב דטריד בה מובא, טרדה דמצוה היא ושריא בשבת. ועי"ש במו"ק בסוף דבריו שמסיק, שכל בעל נפש ישער בעצמו תחלה שלא יסבב לו ולה צער ויסורין בשבת תחת תענוג

²⁸ עיין לקמן סימן של"ט סק"א במ"א דלכתחלה ראוי ליחדן אחר החופה יחוד גמור קודם השבת די"א דחופה שלנו לא מקרי חופה וא"כ כשיתיחדו אח"כ בשבת יהיה אח"כ כקונה קנין בשבת. מ"ב שם

²⁹ שו"ע ונו"כ שם שלט ה

³⁰ כיון שהיא בעולה עיקר הקנין לירושתה ולמעשה ידיה היא הביאה ולא החופה ונמצא כקונה קנין בשבת ועיין באבן העזר סימן ס"ד ס"ה דביאר שם המחבר דאף באלמנה לא בעינן ביאה ממש וסגי אם היתה יחוד הראוי לביאה לקנותה עי"ז קנין גמור למהוי כנשואה לכל דבר וכן הסכימו הרבה פוסקים ולפ"ז אם כנס אותה בע"ש והיתה טהורה והכניסה אחר החופה לחדר מבע"י ונתיחד עמה ולא היו שם בני אדם קנה אותה קנין גמור ומותר אח"כ לבוא עליה בשבת אבל אם לא היתה טהורה מבע"י או שלא נתיחד עמה בחדר מיוחד מבע"י אסור לבוא עליה בשבת ולכן יש לזהר מאד כשעושין חופת אלמנה בע"ש שיעשו את החופה מבע"י גדול כדי שיהיה ראוי ליחד עמה אחר החופה. מ"ב שם לב

³¹ רמ"א יו"ד קנ"א, ט"ז שם ו

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

גילוי עריות, ואינה חייבת ליהרג אפילו כשאונסים אותה לעשות מעשה, ויש אומרים³² שאפילו בבת ישראל אשת איש אין עליה דין יהרג ואל יעבור, שביאת גוי לא נחשבת כביאה, ואין כן דעת כל הפוסקים, אלא ביאת גוי באשת איש גילוי עריות ממש הוא וחייבת למסור נפשה³³.

וכל זה אינו אלא בעושה מעשה, אך אם אונסים לאשה לבא עליה, אינה חייבת למסור נפשה כיון שאינה עושה מעשה כלל אלא הרי היא בקרקע³⁴.

אולם דוקא אם אינה עריכה לילך למקום הזנות כגון שבא עליה באשר היא שם או שמוליכין אותה בע"כ למקום הזנות אבל אם אומרים לה לכו מעצמך למקום פלוני לבעול לפלוני ואם לאו אנו הורגים אותך תהרוג ולא תעבור³⁵.

³² דעת ר"ת

³³ ט"ז שם וש"ך יד

³⁴ רמ"א שם

³⁵ דרכי תשובה שם מ, מהשירי ברכה ב.